

SKIPINI MEGU VIT HAVA MEN HVØR VERÐUR AT FÁA TEY

Av P. M. Dam

Hvussu ið vorðið var. . . ?

Sáttmála-, rættarleysir

Kríggið kom sum eitt óløg og við fyrsta kast niðurmannaði skip okkara í triðing av manningini. Ið hevði verið við teimum frammanundan. Og eitt skipið hvarv eftir annað. Men fóru frá saltfiskaveiðu yvir til sáttmála- og fiskiskip okkara ella rættari fiskiskipaflutnings.

I fartroti og arbeidsløysi stóð fjöldin av fiskimonnum okkara — og heldur enn at svolta heima saman við konu og børnum, tók maður við tí fyrsta tí fæsta kjansi við fiskiskipaflutningsfari, ofta ikki fyri meira enn 100 til 200 kr. fyri túrin.

Fiskifør kundu ikki fáast tá. Men sáttmála- og fiskiskipaflutningarnir til brots fyri við lógávinu at tryggja fiskimonnum, ið sigldu, betri kor.

Uppskotið til lóg um, at fiskimenn ikki bara skuldu fáa eina minstu løn, men at teir eisini skuldu fáa prosentligan part í ágóðanum og serligt kríggsvandupplýsingar varð samtykt — við harðastu mótsæði fólkaflókksins.

Aftaná hesa lóg — ein hin besta, ið gjord er fyri fiskimenn og arbeidsmenn — komu fiskimenn ikki longur at sigla fyri 200 kr. fyri túrin, men ruku ofta uppi fleiri túsend.

Hetta varð hitt fyrsta bragðið, vit útinu við lógávinu valdi okkara.

Skipini fækkast í hvørjum.

Hugsandi maður var greiður yvir, at um ikki vit komu at vera menn at fáa okkum skip aftur fyri tey mistu, endurnýggja tey gomlu og fáa skip aftrat fyri allan hópin av fiskimonnum, ið kortini vildi koma at vera farleysur og arbeidsløysur, komu vit at verða gyrdir í dýrastu neyð, og dástið av okkara monnum at noyðast at flyta hídani av landi.

Skip máttu vit fáa.

Javnaðarmenn vóru greiðir yvir hetta longu í 1943. Tá settu teir fram fullgjøgjað uppskot um eina 5 ára ætlan við bygging av 25 dieseltrolarum, um við 5 um árið og um hóskandi tal av skonnartum og linubátum við frysti greiðum og øllum nútímans hentleikum.

Tá áttu vit óbrúkt innistandandi í peningastovnum okkara um 53 milj. kr. og við aðrari óheftari ogn um 110 milj. kr.

Javnaðarmenn settu uppskot um at lógarbúða henda pening í fyrsta raði at verða læntur til endurnýggjanina av skipaflotanum.

Uppskot var um at seta skilanevnd at standa fyri skipabyggingini. Men afturhaldsflokkarnir skiltu ikki javnaðarmannastøðuna og feldu uppskot teirra.

Fólkaflókksmenn við Tórstein Petersen á odda og sambandsmenn tóku har afturimóti ta støðu, at um maður átti eitt sindur av peningi og fekk bankarnar at lána uppá 1. veðhald, skuldi Vinnulánsgrunnurin, ið var stovnaður eftir uppskoti frá javnaðarmonnum, læna upp til 60% uppá 2. veðhald.

Fingu okkara principalu støðu felda hildu javnaðarmenn, at vit máttu heldur fara hesa leiðina enn eingi skip at fáa.

Th. Petersen og afturhaldið vann og teir gomlu trolararnir og tey gomlu skipini floyndu inn í landið. Statsministeriets bátar vóru einastu nýggju skipini, vit fingu.

Hesi skipini gjørdu mikið gagn tey fyrstu árin.

Men so kom kreppan av Korea-kríggnum — og menn mistu skilið.

Javnaðarmenn fingu saman við nokrum fólkaflókksmonnum samtykt saneringar, og moratorilógir, ið vildu stóða kreppunar kollrenning, meðan hin verst ágangurin stóð á og til vanligar tíðir komu aftur.

Men Kr. Djurhuus lögmaður og hansara menn vildu ikki seta hesar lógir í gildi. Eisini Th. Petersen fall, tá ið hann varð landsstýrismaður, í hansara leyp og varð heldur ikki við til at lata landsstýrið seta í gildi lógirnar, ið kundu bjarga okkum undan verstu fylgjum einar væl og hin danska kreppulógin á sinni bjargaði danska landbrúkinum frá at fara á húsagang, tá ið tað varð ríðið av teirri ræðuligastu kreppu.

At vit ikki beinavegin aftaná kríggj fóru undir at byggja okkum ný tímans fiskifør, men heldur tóku tey gomlu, og at vit við hondum í hupp lótu Korea-kreppuna renna allar fiski-mannafrýttokur og aðrar fiskivinnu-frýttokur um koll, eiga sambandsmenn við lögmanni Kr. Djurhuus, Jóhann Poulsen fólkaflókksmanni og øðrum á odda, og fólkaflókksmenn við Th. Petersen, fyrrverandi bankastjóra, og øðrum á odda alla skuldina fyri.

Men aðrir skiltu javnaðarmanna-leiðirnar og uppskot teirra betur.

Íslendingar samtyktu eitt uppskot meirlíkt javnaðarmanna her á landi.

Tað gjørdur teir aftaná at okkara hevði verið frammi.

At iðslendingar fingu nýggjar trolarar, nýggj og stásilig skip í hóptali. Skip, ið okkara fiskimenn í seinastu árunum hava tust av landinum at manna og vunnið stóran pening við.

Hvi hava froyingir ikki borið seg at sum íslendingar? spyrja nú allir fiskimenn.

Ja, hvi? Svárið liggur í tí, sum er sagt frammanundan.

Fylgdu teir froyisku javnaðarmonnum, vildu vit verið fyrr enn íslendingar við einum nýggjum skipaflota, og tá vildu ikki torva einum 1500 av okkara bestu sjómönnum at leita til Íslands, Noregs, Bretlands, Týsklands og aðra staðni at fiská ella siglt á annan hátt.

Men vit skulu hava skip.

Tað er gallrópið í dag.

Javnaðarmenn hava tí í ár eins og so ofta áður víst á ta farbaru leiðina og sett uppskot um at ganga hesa leið.

Okkara uppskot í ár var við lóg at gera okkum til harrar yvir, at peningurin í landinum fyrst skuldi koma læntur okkara landssýr til bygging av fiskiskipum, í fyrstu syftu 5 stórar trolarar í ár. Og peningin hava vit, Menn siga, at um 90—100 miljónir standa inni.

Hetta stig orkimaði ikki peninga. livið í landinum.

Lánistøðurnar vildu sum áður staðið til svars fyri tann peningin, sum varð settur í skip igjøgnum landsins tiltak ella fyriskipan.

Trúgva vit uppá, at vit kunna liva av okkara fiskiskapi og liva væl, tá hann setti allar hendur á landi og sjógv í arbeiði í peningagevand; fram leiðslu, vildi eitt tilfelli risatak frá landinum skapt ein gróður, eitt liv og eina

heilðarinnløg, ið Føroyar ongantíð høvdu upplivað áður.

Við hesum veruleika í huga harðnar dómurin yvir og okist illisinni á teir flokkar, ið aftur fyri mesta partin av vistu javnaðarmanna uppskotini um endurnýggjan av skipaflotanum og uppskotini, ið standa í samband við hana sum t. d. uppskotið

Um setan á stovn av einum lands-handli av nýggjum við ymsum einkar, solum, ið vildu givið landinum stórar innløgur eins og tær gera í Íslandi.

Vit megu hava ein landshandil fiskimonnum til hjálpar.

Um fiskimenn skulu fara undir at fáa sær skip, er ein tilikur landshandil neyðugur fyri, at teir kunnu fáa alla útgerðina eins biliga og biligari enn stórreiðararnir kunnu fáa sína útgerð.

Men hetta er týðiliga ikki ein lands-

uppgáva afturhaldsins, tí hendi tað harmiliga einaferð enn, at uppskotið varð felt. Afturhaldsflokkarnir, fólka-flokkurin, sambandið og tjóðveldis-flokkurin, boygdu seg fyri ynskjum og boðum stórreiðaranna og heilsu-manna og feldu uppskotið.

Eg plagi at siga, hvørja ferð, ið eg havi ta æru at leggja fram eitt av okkara javnaðarmanna prinsipiellu uppskotum, at afturhaldsflokkarnir kunnu fella tað eina ferð, tær ferðir og fleiri ferðir. Men teir orka ikki at stóða tankanum og verða tí noyddir fyrr ella seinri at byggja seg fyri honum og samtykja uppskotið í einum ella øðrum líki.

Soleiðis hendi við javnaðarmanna uppskoti um, at landið skuldi átaka sær risauppgávuna at endurnýggja skipaflota okkara, um vit skulu kunna liva her á landi.

Landsstýrið má á opnum tingi við-ganga, at afturhaldsflokkanna leiðir bera ikki á mál í spurninginum um endurnýggjan av skipaflota okkara.

Troðkað av javnaðarmanna og øðrum um, at landið má taka sær um reiggj og sjálvt ganga í veð fyrj at fáa skip, varð í seinastu tingsetu sett fram uppskot av landsstýrinum um, at landið skuldi átaka sær at byggja teir mikið umskrivuð 3 portugalsku trolararnar. Og undir framløgú síni vegna afturhaldið heit lögmaðurin fyri, at tað princip, ið sambandsflokkurin og hansara samgongumenn (fólkaflók-urin) høvdu hildið fast við, at skipa-keyp, skipabygging og vinnuliv í síni heild skuldu skettast av tí privata in- tiativinum einsamøllum, og at landið ikki átti at blanda seg í tað, helt ikki longur, tí tað hevði ikki evnað at loyst so neyðuga uppgávu sum at fáa okk- ur skipini, ið landið má liva av.

Hetta var fyrsta holið, ið brotið varð á andstöðumúrinn móti javnaðar- monnum í hesum stóra máli.

Seinri verður andstöðan móti lands-handlinum at falla.

Livir ein, so spyrst.

Gera andstöðuflokkarnir tað ikki sjálvir, vil Føroya fólks meirluti taka sær av tí við at skúgva teir úr veldis- sæti teirra.

Javnaðarflokkssins uppskot um: endurnýggjan av skipaflotanum, endursetan á stovn av landshand- linum við ymskum einkarsolum, so landið verður at fáa tann risa- pening, ið nú annars fer út av landinum til útlendskar, og at statskassin skoytir uppi við tí, ið trýtur — tey eru einasti skjóti og holl- i vegur at fáa fiskimonnum skip.

Lokkudorgin hjá fólkaflókkinum og sambandinum

við at geva einstakum ríkmanni og ríkmanafelagi hálva og ¾ millión í

gávu fyri at keypa eitt skip, og har- afturat at gera veldisharrarnar skatta- fturir fyri ævigar tíðir ber bara ein- stavum og líki fiskimonnum skip og ovurrikidomi, men tað loysir ikki upp gávuina um endurnýggjan av fiski- flotanum, so fól okkara fær nógv neyð skip og arbeiði fyri hverja hond í land- inum.

Eitt skip ella nokur fá skip sloðandi nú og tá, meðan fleiri farast ella megu leggjast burtur úr veiðu okkara, ber ongan veg úr neyðini, ið verður, um tað skuldi hent, at froyingar ikki longur fáa pláss við útlenskum fiski- skipum.

Men tað er eisini ein neyðarstöða, at fiskimenn noyðast at leita sær breyð hjá konkurrentunum hjá okkum og verða prigrivnir teirra náði og mis- kunn. Harmiligar umstøður at hava reitt upp fyri okkara góða fólki.

Soleiðis kunnu vit ikki byggja land okkara.

Hvør stemma uppá Th. Petersen kemur Hákon Djurhuus til góðar

Einaferð gartaðu fólkaflókksmenn í, at eingin rættur froyingur kundi velja mann á fólkating.

Tað var gellið frá Tórsteini Petersen. Nú leikar sami flokkur líka so óður í at velja mann á danatung — fyri at avtaka fólkatingssessin, sigur hann.

Tað er eisini gellið frá Tórsteini Petersen.

Hesin vingluti politikkur hjá fólka- flokkinum undrar ongan.

Hesin flokkur hevur jú við allari æru fingið navn við vingluflokkurin.

Vit minnst hansara fullveldis, og kvetingargyl yvir landið, og so hansara stóra svik á tingi, tá ið hann rymdi undan at taka løysing.

Vit minnst, tá ið fyrst Tórstein Petersen og síðan Hákon Djurhuus fótu seg gloypa av sambandinum.

Ófta etur hundur tað, ið hann hava- ar. So við Tórsteini Petersen og fólka- tingssessinum. Men her fer ikki at bera til hjá hesum spælara at slúka í seg aftur tað, ið hann hevur goyst úr sær um danir og fólkatingið.

Tórstein Petersen verður aldri, um hann tiggjuferðir verður valdur, at fáa sín fólkaflókksmansvalbræv góðkent, fyrr enn hann verður fí- tendingur.

Og hvør trýr tí. Hann fekk jú tvi- falt so nógv við landsrættin sum hann fekk við undirráttin.

Og tá ið Tórstein Petersen aldri kann fáa eitt fólkaflókksmansvalbræv góðkent, verður hvør einasta atkveða uppá hann at koma Hákonni Djur- huus, ið annars ikki droymir at verða valdur, til góða.

Hetta er so stalt tvortur- imóti tí, ið Erlendur Patursson 1. mai roynir at billa fólki inn, har ið hann sigur, at við at greiða atkveðu uppá Tórstein Petersen forðar ein Hákon Djurhuus at koma inn á danatung.

Nú spyrja vit sum maðurin, tá ið hann læs Erlends Paturssonar grein: Hvørjar hit er nú Erlendur í, Hákon Djurhuusar ella Tórstein Petersens?

Men lat okkum taka tað við, ið sami maður legði aftrat:

Ella er tað ein «manovrae» fyri sjálvur næstu ferð at kunna stilla upp og koma sær fram at «beinaum», sum hann hevur skrivað so óvundur, samur um?